

УДК 303.446.2-047.22:378:37.011.3-051:8 (045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-48>

Жуйченко ЧЖАО,
orcid.org/0009-0004-2555-6379
аспірантка кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) 411491203@qq.com

Тетяна ОСИПОВА,
orcid.org/0000-0002-6468-6545
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) osipovatanya2009@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Стаття присвячена визначенню методологічних підходів до формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Установлено, що методологічні засади в педагогічних дослідженнях визначають сукупність ідей, що формують загальну наукову світоглядну позицію вченого і лежать в основі стратегії дослідницької діяльності, а також сприяють добору способів і прийомів, які забезпечують реалізацію обраної стратегії в дослідницькій діяльності. У формуванні міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін виокремлено полікультурний, комунікативний, компетентнісний, діалогічний та інтегративний підходи, які, на нашу думку, найбільше впливають на формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів. Зазначено, що полікультурний підхід забезпечує можливість розглядати освіту в контексті розвитку культури, дозволяючи виявити й прослідкувати особливості її розвитку в різних етносах, спрямований на формування полікультурності особистості майбутнього вчителя. Комунікативний підхід дозволяє вивчати умови, визначати критерії і якість рівня спілкування, сформувати механізми отримання і передання навчальної інформації в ході взаємодії за різних внутрішніх і зовнішніх умов спілкування. Основу комунікативного підходу у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх учителів складають міжкультурне спілкування між культурна взаємодія. Компетентнісний підхід сприяє поглибленню знань студентів щодо розмаїття культур світу, забезпечує набуття вмінь співпраці з партнерами по взаємодії, незважаючи на національні, релігійні відмінності, поважати їхню думку, дотримуватися традицій. Діалогічний підхід забезпечує створення у студентів образу цілісної картини світу завдяки їхньому входженню в процес осмислення різних поглядів на явища світової культури, сприяє набуттю вмінь забезпечувати діалог культур в освітньому процесі. Інтегративний підхід забезпечує інтеграцію змісту освіти, тобто доцільне об'єднання його елементів у цілісність, спрямований на обґрунтоване поєднання елементів знань з різних предметів.

Ключові слова: майбутні вчителі гуманітарних дисциплін, міжкультурна компетентність, полікультурний підхід, комунікативний підхід, компетентнісний підхід, діалогічний підхід, інтегративний підхід.

Ruichen ZHAO,
orcid.org/0009-0004-2555-6379
Postgraduate Student at the Department of Pedagogy
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
(Odessa, Ukraine) 411491203@qq.com

Tatiana OSYPOVA,
orcid.org/0000-0002-6468-6545
Doctor of Pedagogy,
Professor at the Department of Pedagogy
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
(Odessa, Ukraine) osipovatanya2009@gmail.com

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF HUMANITIES

The article is devoted to the definition of methodological approaches to the formation of intercultural competence of future teachers of humanitarian disciplines. It has been established that the methodological principles in pedagogical research determine a set of ideas that form the general scientific worldview position of the scientist and are the basis of the strategy of research activity, as well as contribute to the selection of methods and techniques that ensure the implementation of the chosen strategy in research activity. In the formation of intercultural competence of future teachers of humanitarian disciplines, multicultural, communicative, competence, dialogic and integrative approaches are singled out, which, in our opinion, have the greatest impact on the formation of intercultural competence of future teachers. It is noted that the multicultural approach provides an opportunity to consider education in the context of cultural development, allowing to identify and follow the peculiarities of its development in different ethnic groups, aimed at forming the multicultural personality of the future teacher. The communicative approach allows you to study the conditions, determine the criteria and quality of the level of communication, form the mechanisms of obtaining and transmitting educational information during interaction under various internal and external conditions of communication. The basis of the communicative approach in the formation of intercultural competence of future teachers is intercultural communication and intercultural interaction. A competent approach contributes to the deepening of students' knowledge about the diversity of world cultures, ensures the acquisition of the skills of cooperation with partners in interaction, despite national and religious differences, respect their opinion, adhere to traditions. The dialogical approach provides students with the creation of an image of a complete picture of the world thanks to their participation in the process of understanding different views on the phenomena of world culture, promotes the acquisition of skills to ensure a dialogue of cultures in the educational process. The integrative approach ensures the integration of the content of education, that is, the expedient combination of its elements into a whole, aimed at a reasonable combination of elements of knowledge from different subjects.

Key words: future teachers of humanitarian disciplines, intercultural competence, multicultural approach, communicative approach, competence approach, dialogic approach, integrative approach.

Постановка проблеми. Будь-яке дослідження певного педагогічного явища або конструкту потребує методологічного підґрунтя, тобто використання методологічних підходів, що дають можливість визначити способи здобуття наукових знань з метою досягнення поставленої дослідницької мети, сприяють систематизації наукового знання щодо досліджуваного педагогічного явища, забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності, яка визначає напрями наукового пошуку відповідно до предмета дослідження. У зв'язку з приєднанням України до європейського і світового освітнього простору, оновлюються освітні стандарти, вводяться нові стратегії розвитку та вдосконалення професії вчителя. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є розвиток особистісних якостей та формування актуальних особистісних рис у здобувача вищої освіти (Кремень, 2015: 8), зокрема вчителів гуманітарних дисциплін, однією з важливих якостей яких є міжкультурна компетентність.

Аналіз досліджень. Слід зазначити, що загальні засади педагогічної методології є предметом досліджень багатьох науковців (В. Берека, А. Бойко, І. Богданова, Л. Вовк, О. Галіцян, Н. Герасімова, І. Зязюн, Н. Кічук, З. Курлянд, Т. Осипова, Л. Романишина та ін.); методологічні аспекти науки розглядали В. Андрущенко, С. Гончаренко, М. Радишевська, І. Підласий, М. Розов, та ін.; теоретичні основи підготовки педагога висвітлено в наукових студіях В. Андру-

щенко, О. Баглай, І. Бєха, О. Дубасенюк, В. Заслужєнюка І. Зязюна, Л. Зданєвич, І. Княжевої, Т. Койчевої, Г. Неустроєва. Н. Нічкало, О. Семенов, та ін. Науковцями наголошується на тому, що методологічні засади в педагогічних дослідженнях визначають сукупність ідей, що формують загальну наукову світоглядну позицію вченого і лежать в основі стратегії дослідницької діяльності, а також сприяють добору способів і прийомів, які забезпечують реалізацію обраної стратегії в дослідницькій діяльності (Осипова, 2015: 93). Незважаючи на значну кількість наукових розвідок щодо визначення сутності методологічних підходів до дослідження різноманітних педагогічних явищ, методологічні підходи до формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у науковій літературі висвітлені недостатньо. Отже, виникає потреба розглянути проблему використання методологічних підходів до формування зазначеного конструкту.

Мета статті полягає у визначенні сутності і ролі методологічних підходів у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. У загальноприйнятому розумінні, зазначає Т. Осипова, слово «підхід» розглядають як певний вихідний принцип, вихідну позицію, основне положення чи переконання, а з іншого – як напрям вивчення предмета дослідження (Осипова Т.Ю., 2015: 93).

У педагогічних дослідженнях зазвичай вживається поняття «методологічний підхід».

За визначенням дослідників (Н. Доценко, Л. Мільто, Т. Койчева, І. Княжева, Т. Осипова та ін.) методологічні підходи є «сукупністю вихідних настанов наукового пошуку, які мають певні функції, а саме: визначають способи здобуття наукових знань, шлях, що сприяє досягненню поставленої науково-дослідної мети; створюють логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання; забезпечують різнобічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається; допомагають уведенню нової інформації до фонду теорії науки» (Княжева І.А., 2014: 46).

На підставі аналізу наукового фонду щодо професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін було виокремлено полікультурний, комунікативний, компетентнісний, діалогічний та інтегративний підходи, які, на нашу думку, найбільше впливають на формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів. Розглянемо сутність і роль визначених методологічних підходів детальніше.

Полікультурний підхід забезпечує можливість розглядати освіту в контексті розвитку культури, дозволяє виявити й прослідкувати особливості її розвитку в різних етносах. Зважаючи на це, полікультурний підхід Б. Годом визначається як «конкретно-наукова методологія пізнання та перетворення педагогічної реальності, основою якої є аксіологія; бачення освіти крізь призму поняття культури, тобто розуміння її як культурного процесу, котрий відбувається у культуровідповідному середовищі. При цьому, наголошує дослідник, в основі полікультурного підходу лежить принцип полікультурності, що сприяє реалізації гуманізації та гуманітаризації у змісті середньої і вищої освіти» (Год Борис, 2016: 52).

Використання полікультурного підходу в освітньому процесі, продовжує сприяє «формуванню в молоді уявлень про різноманітність культур у світі, позитивного ставлення до національно-культурних та етноконфесійних традицій народів, полікультурної особистості на засадах співробітництва різних етнічних полі- та монокультурних груп; у розвитку в студентів національної самосвідомості, високого рівня духовності, моральності, навичок міжкультурної взаємодії; забезпечує створення умов для збереження національної мови і культури малих народів, для накопичення досвіду полікультурної педагогічної освіти» (Якса Н.В., 2010: 183).

Інакше кажучи, полікультурний підхід спрямований на формування полікультурності особис-

тості. Полікультурність, за визначенням науковців (О. Галіцан, Т. Койчева, Т. Осипова), є «інтегрованою якістю особистості, яка володіє полікультурними знаннями, усвідомлює розмаїтість культур у світі, толерантно ставиться до представників інших культур, традицій, віросповідання, а також володіє практичними навичками побудови міжкультурної взаємодії з ними» (Галіцан О.А., Койчева Т.І., Осипова Т.Ю., 2022: 88).

Отже, на підставі вищезазначеного, доходимо висновку, що використання полікультурного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних дисциплін передбачає спрямованість освітнього процесу на формування загальнолюдських і національних цінностей у студентів, сприяє розвитку вмінь конструктивної взаємодії з представниками різних культур, незважаючи на культурні, етнічні, релігійні відмінності, базуючись на визнанні людини як найвищої цінності, повазі її думок, світогляду, ставлення до світу.

Комунікативний підхід. Комунікативний підхід за твердженням науковців (Ю. Запорожцева, Ю. Пассов, В. Редько та ін.) дозволяє вивчати умови, визначати критерії і якість рівня спілкування, сформулювати механізми отримання і передавання навчальної інформації в ході взаємодії за різних внутрішніх і зовнішніх умов спілкування.

Розглядаючи комунікацію як взаємодію двох або більше систем, М. Прищак зазначає, що комунікація – «це процес та стан взаємодії людини з внутрішнім та зовнішнім світом, на основі якої «Я» усвідомлює себе, відкриває та актуалізує свою онтологічну, аксіологічну та телеологічну самість через знаходження та визначення себе в «Іншому» (Прищак М.Д., 2010: 29).

На наше переконання, основу комунікативного підходу у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін складають міжкультурне спілкування міжкультурна взаємодія.

Міжкультурне спілкування – це процес обміну символами, під час якого представники двох (або більше) культурних спільнот обговорюють значення спільних понять в інтерактивний спосіб. Під час такої взаємодії, продовжує авторка, відбувається міжкультурний обмін інформацією за допомогою як вербальних, так і невербальних засобів спілкування (Пілішек С.О., 2016: 164).

Зазначимо, що міжкультурне спілкування трактується науковцями по-різному: як спілкування людей із різними релігійними віруваннями, освітою, ціннісними орієнтаціями, манерою поведінки (А. Середа); процес обміну інформацією, досвідом, уміннями й навичками носіїв

різних культур і релігійних уподобань (Ю. Орел-Залік). Інші науковці (Є. Подольська, В. Лихвар, Д. Погорілий) стверджують, що міжкультурне спілкування є процесом, за якого відбувається сприйняття, розуміння і прийняття інших (чужих) етнічних стереотипів поведінки, народів, звичаїв, інтересів, культурних цінностей тощо.

З огляду на те, що професійна діяльність учителя у своїй основі ґрунтується на спілкуванні, у тому числі і з учнями та їхніми батьками, які належать до різних культур, полікультурний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів сприятиме формуванню вмінь і навичок міжкультурного спілкування, що є складовою міжкультурної компетентності. Розглянемо сутність поняття «міжкультурна взаємодія»

Поняття «взаємодія» в довідниковій літературі тлумачиться як: філософська категорія, що відображає процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їхню взаємну зумовленість і взаємозв'язок; взаємний зв'язок між предметами в дії, а також як погоджена дія між ким-небудь. При цьому наголошується, що при взаємодії кожний з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, приводячи до їх зміни, і водночас зазнає впливу з боку кожного з цих об'єктів, що, зумовлює зміну його стану (Левицька А.І., 2022: 37).

Міжкультурну комунікативну взаємодію, зазначає О.Баглай, можна розглядати як цілеспрямований зв'язок між представниками різних культур, завдяки якому відбувається обмін інформацією, культурними та духовними цінностями з урахуванням унікальності кожної з культур (Баглай О.І., 2018: 29).

Міжкультурну взаємодію В. Аксьонова розглядає крізь призму взаємодії культур і зазначає, що це особливий вид безпосередніх відносин і зв'язків, які формуються принаймні між двома культурами, а також тих впливів, взаємних змін, які з'являються у ході цих відносин (Акс'опова В.І., 2012: 222–223). Іншим важливим підходом у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін уважаємо компетентнісний підхід.

Компетентнісний підхід сприяє поглибленню знань студентів щодо розмаїття культур світу, забезпечує набуття вмінь співпраці з партнерами по взаємодії, незважаючи на національні, релігійні відмінності, поважати їхню думку, дотримуватися традицій. У наукових джерелах акцентовано, що компетентнісний підхід «потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно для «всіх» учнів, на суб'єктивні

надбання одного учня, що їх можна виміряти» (Овчарук О.В., 2004: 66). Застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів дозволить підготувати вчителя, який володітиме системою вмінь і навичок міжособистісного, у тому числі і міжкультурного спілкування, буде обізнаний зі змістом, формами та засобами педагогічної діяльності і здатного до саморозвитку власних професійних умінь.

Діалогічний підхід забезпечує створення у студентів образу цілісної картини світу створюється завдяки входженню особистості в процес осмислення різних поглядів на явища світової культури. Діалогічний підхід – один із провідних у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи, оскільки саме він забезпечує готовність майбутнього педагога до гуманістичної взаємодії з учнями, сприяє формуванню гуманістичного та демократичного стилю його взаємин з педагогами, батьками та учнями (Антонюк Надія, 2014: 101). В педагогічній літературі діалогічний підхід трактується як складний, полірівневий процес (Л. Долинська), як реалізація діалогічного спілкування (Н. Антонюк), як соціокультурна концепція спілкування і творчості (М. Бахтін), як ситуація спільної продуктивної діяльності (В. Ляудіс), як комунікативний процес, у ході якого відбувається не лише обмін інформацією, а й становлення професійної свідомості, смислових позицій, ціннісних орієнтацій та формування професійної компетентності майбутнього фахівця (М. Тесленко) та інші. Діалогічний підхід. доводять висновку С. Вагерич Г. Товканець забезпечує готовність майбутнього педагога до гуманістичної взаємодії зі школярами, сприяє формуванню гуманістичного та демократичного стилю його взаємин з педагогами, батьками та учнями, сприяє формуванню в майбутніх учителів навичок діалогічного спілкування, основою якого є вміння слухати й чути, визначати в розмові з іншими важливу думку, підтримувати її, емоційно реагувати, тобто взаємодіяти та взаємовпливати один на одного (Товканець Г.В., Вагерич С., 2019: 115).

В аспекті започаткованого дослідження, цілком погоджуючись із вищенаведеним, зазначимо, що діалогічний підхід у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін забезпечує дотримання студентами у майбутній професійній діяльності принципу діалогу культур, який є сукупністю безпосередніх відношень та зв'язків, які формуються між різними культурами, а також результатів, взаємовпливів культур та культурних запозичень. В широкому значенні, наголошує О. Філіпченко,

діалог культур передбачає також сукупність опосередкованих впливів, оскільки в сучасному світі неможливо уявити взаємодію лише двох культур різних народів, характер якої б визначався спрямованістю культурних політик акторів міжнародних відносин і не враховував би роль загальних тенденцій соціокультурних процесів в регіоні та світі, діяльність міжнародних урядових і неурядових організацій в сфері культури (Філіпченко О.В., 2010).

Інтегративний підхід. Досліджуючи сутність інтегративного підходу в шкільній освіті. Т. Засекіна зазначає, що погляди дослідників зазначеного підходу відрізняються. Одні дослідники розглядають його з позиції інтеграції змісту освіти й вбачають його реалізацію у розробленні інтегрованих курсів, інтегрованих форм навчання (інтегрованих уроків). Інші розглядають інтегративний підхід залежно від рівня освітніх процесів: інтеграція в світовий освітній простір, інтеграція освіти і науки, побудова цілісних систем освіти (різних рівнів), міжгалузєва й міждисциплінарна інтеграція, інтеграція знань і вмінь, інтеграція на рівні уроку, на рівні інтегрованого завдання тощо. Інтегративний підхід в освіті – це підхід, що веде до інтеграції змісту освіти, тобто до доцільного об'єднання його елементів у цілісність; тип конструювання змісту навчання, що підпорядкований розв'язанню системи внутрішньо- і міждисциплінарних проблем (Н. Булгакова); методологічний

підхід до всього навчального процесу, в основі якого інтеграція змісту та методів навчання (Ю. Ткач, як підхід, що передбачає інтеграцію як зовнішню, так і внутрішню, як змістову, так і процесуальну (Д. Корчевський). як сукупність методологічних способів здійснення інтеграції в процесі навчання (Засекіна Тетяна, 2020: 63).

На нашу думку, сформувати міжкультурну компетентність засобами лише однієї дисципліни або науки неможливо, тому вважаємо, що необхідно у формуванні зазначеного конструкту необхідно використовувати знання з інших навчальних дисциплін, які спрямовані на вивчення особистості та її взаємин із довколишнім світом, її поведінки в полікультурному світі. Уважаємо, що саме інтеграція знань із таких людинознавчих дисциплін сприятиме формуванню міжкультурної компетентності майбутніх учителів під час професійної підготовки в педагогічних закладах вищої освіти.

Висновки. Підсумовуючи, доходимо висновку, що виокремлені методологічні підходи відіграють важливу роль у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Перспективою подальших досліджень вважаємо визначення й наукове обґрунтування педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін під час професійної підготовки в закладах вищої педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова В.І. Детермінанти оптимізації міжкультурної комунікації в умовах сучасного глобалізованого суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2012. № 50. С. 220–230.
2. Антонюк Надія. Діалогічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 8. С. 98–102.
3. Баглай О. І. Культурологічний підхід до професійної підготовки майбутнього фахівця туристичного профілю. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 2(93). С. 28–32.
4. Галіцан О. А., Койчева Т. І., Осипова Т. Ю. Полікультурна освіта у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. *Інноваційна педагогіка*, 2022. Вип. 43. Т. 1. С. 87–91.
5. Год Борис. Полікультурний підхід у сучасній мистецькій освіті: методологічний аспект. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. Серія: Педагогічні науки*. 2016. Вип. 11. С. 49–62.
6. Засекіна Тетяна. Інтегративний підхід у шкільній природничій освіті. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 61–68.
7. Княжева І.А. Теоретико-методологічні засади розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури: монографія. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2014. 328 с.
8. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 8–15.
9. Левицька А.І. Формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності: дис. ... докт філософії: 015. Одеса, 2022. 255 с.
10. Овчарук О. В.. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
11. Осипова Т.Ю. Теорія і методика підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва: монографія. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. 414 с.
12. Пілішеч С. О. Міжкультурне спілкування як складова професійного спілкування іноземною мовою у міжкультурному середовищі *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2016. Вип. 141. С. 163–166.

13. Прищак М. Д. Дискурс поняття «комунікація» в контексті формування сучасної парадигми освіти. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. Вінниця, 2010. Вип. 1. С. 25–29.
14. Товканець Г. В., Вагерич С. Н Діалогічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* Мукачево: МДУ, 2019. Вип. 1(9). С. 113–116.
15. Філіпченко О.В. Курс лекцій з культурології. URL: <https://studfile.net/preview/7117303/>
16. Якса Н.В. Впровадження педагогічної технології у процес професійної підготовки студентів полікультурного спрямування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2010. № 23. С. 181–186.

REFERENCES

1. Aksonova V.I. Determinanty optymizatsii mizhkulturnoi komunikatsii v umovakh suchasnoho hlobalizovanoho suspilstva. [The determinants of optimization of intercultural communication in the conditions of the modern global society]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA*. 2012. № 50. S. 220–230 [in Ukrainian].
2. Antoniuk Nadiia. Dialohichni pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly. [Dialogic approach is in professional preparation of future teacher of initial school]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. 2014. № 8. S. 98–102[in Ukrainian].
3. Bahlai O. I. Kulturolohichni pidkhid do profesiinoї pidhotovky maibutnoho fakhivtsia turystychnoho profilu. [Culturological approach to a future tourism specialist professional training]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Pedagogichni nauky*. 2018. Vyp. 2 (93). S. 28–32 [in Ukrainian].
4. Halitsan O. A., Koicheva T. I., Osypova T. Yu. Polikulturna osvita u protsesi profesiinoї pidhotovky maibutnikh uchyteliv. [Multicultural education in the professional training of future teachers]. *Innovatsiina pedahohika*, 2022. Vyp. 43. T. 1. S. 87–91 [in Ukrainian].
5. Hod Borys. Polikulturnyi pidkhid u suchasni mystetskii osviti: metodolohichni aspekt.[Multicultural approach in the contemporary arts education: methodological aspect]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menezhment. Serii: Pedagogichni nauky*. 2016. Vyp. 11. S. 49–62 [in Ukrainian].
6. Zasiakina Tetiana. Intehratyvnyi pidkhid u shkilnii pryrodnychii osviti.[Integrative approach in school natural science education]. *Ukrainskyi pedahohichni zhurnal*. 2020. № 4. S. 61–68[in Ukrainian].
7. Kniazheva I.A. Teoretyko-metodolohichni zasady rozvytku metodychnoi kultury maibutnikh vykladachiv pedahohichnykh dystsyplin v umovakh mahistratury. [Theoretical and methodological foundations of the development of methodological culture of future teachers of pedagogical disciplines in the conditions of a master’s degree]: monohrafiia. Odesa: FOP Bondarenko M.O., 2014. 328 s. [in Ukrainian].
8. Kremen V. H. Problemy yakosti ukrainskoi osvity v konteksti suchasnykh tsyvilizatsiinykh zmin.[Problems of the quality of Ukrainian education in the context of modern civilizational changes] *Ukrainskyi pedahohichni zhurnal*. 2015. № 1. S. 8–15 [in Ukrainian].
9. Levytska A.I. Formuvannya hotovnosti maibutnikh likariv do mizhkulturnoi vzaïmodii u profesiinii diïalnosti. [Formation of readiness of future doctors for intercultural interaction in professional activities.]: dys.... dokt filosofii: 015. Odesa, 2022. 255 s [in Ukrainian].
10. Ovcharuk O. V. Kompetentisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy. [Specificities of competency approach implementation: ukrainian and european experience]. *Biblioteka z osvïtnoi polityky / pid zah. red. Kyiv: K.I.S., 2004. 112 s. [in Ukrainian].*
11. Osypova T.Iu. Teoriia i metodyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv do pedahohichnoho nastavnystva. [Theory and methodology of training future teachers for pedagogical mentoring]: monohrafiia. Odesa: Vydavets Bukaiev Vadym Viktorovych, 2015. 414 s. [in Ukrainian].
12. Pilishek S. O. Mizhkulturne spilkuвання yak skladova profesiinoho spilkuвання inozemnoiu movoiu u mizhkulturnomu seredovyschi.[Intercultural communication as an element of intercultural workplace communication] *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedagogichni nauky*. 2016. Vyp. 141. S. 163–166 [in Ukrainian].
13. Pry`shhak M. D. Pryshchak M. D. Dyskurs poniattia “komunikatsiia” v konteksti formuvannya suchasnoi paradyhmy osvity.[Discourse of the notion “communication” in the contest of formation of modern paradigm of education]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*. Vinnytsia, 2010. Vyp. 1. S. 25–29. [in Ukrainian].
14. Tovkanets H. V., Vaherych S. N Dialohichni pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly yak pedahohichna problema. [Dialogic approach in professional training of future primary school teacher as a pedagogical problem] *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Serii “Pedahohika ta psykholohiia”* Muкачеvo: MDU, 2019. Vyp. 1(9). S. 113–116 [in Ukrainian].
15. Filipchenko O.V. Kurs lektsii z kulturolohii. [A course of lectures on cultural studies] URL: <https://studfile.net/preview/7117303/> [in Ukrainian].
16. Iaksa N.V. Vprovadzhennia pedahohichnoi tekhnolohii u protses profesiinoї pidhotovky studentiv polikulturnoho spriamuvannya.[Implementation of pedagogical technology in the process of professional training of multicultural students]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. 2010. № 23. S. 181–186 [in Ukrainian].